

วิเคราะห์พัฒนาการคณะธรรมยุตในจังหวัดเชียงใหม่

AN ANALYTICAL STUDY OF THE DEVELOPMENT OF THE DHAMMAYUTIKA IN CHIANG MAI PROVINCE

พระอชิรพรธน์ ชยธมโม(อินทรประสิทธิ์)
PhraAchiraphatJayadhammo(lindrprasith)*

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง “วิเคราะห์พัฒนาการคณะธรรมยุตในจังหวัดเชียงใหม่” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาพัฒนาการของพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ ๒) เพื่อศึกษาพัฒนาการของคณะธรรมยุตในจังหวัดเชียงใหม่ และ ๓) เพื่อวิเคราะห์พัฒนาการคณะธรรมยุตในจังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษาสรุปผลได้ ว่าพระพุทธศาสนาในเชียงใหม่เป็นดินแดนที่มีความเจริญรุ่งเรืองมากจากการแผ่ขยายเข้ามาของอาณาจักรหริภุญชัย เมื่อศาสนาพุทธเข้ามามีอิทธิพลกับชาวล้านนา เจ้าผู้ครองนครในดินแดนแห่งนี้ล้วนเอาใจใส่ทำนุบำรุงศาสนาจึงทำให้ดินแดนล้านนามีศาสนวัตถุและศาสนสถานที่สำคัญสำหรับเชียงใหม่มีพระเถระ ๒ รูป คือ พระนพพิสิพิตาลคุณ (คำปิง) และพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจนฺโท) เป็นผู้มืบทบาทสำคัญในการเผยแผ่ของคณะธรรมยุต จนเป็นที่ยอมรับจากประชาชน ด้วยการเป็นพระที่มีเหตุมีผลและเป็นพระที่สามารถนำหลักธรรมมาอธิบายให้กับประชาชนอีกทั้งมีคณะสงฆ์ในหมู่พระกรรมฐานรักษาข้อวัตรปฏิบัติ ธรรมเนียมประเพณีอย่างเคร่งครัดเป็นที่เลื่อมใสแก่ผู้พบเห็นและยังไม่มีมีการแผ่ขยายอย่างแพร่หลายแต่จะแผ่ขยายในกลุ่มคนที่ละกลุ่มอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะพระสายวัดป่าเป็นอัตลักษณ์ของคณะธรรมยุตในจังหวัดเชียงใหม่.

คำสำคัญ : พัฒนาการ, คณะธรรมยุต

ABSTRACT

The Research entitled “An Analytical Study of the Development of the Dhammayutika in Chiang Mai Province” consists of three aims : 1) to study the development of Buddhism in Chiang Mai, 2) to stud the development of Dhammayutika in Chiang Mai, and 3) to analyze the development of Dhammayutika in Chiang Mai.could be concluded as follows;The development of Buddhism in Chiang Mai can be found that Buddhism in Chiang Mai is prosperous since Hariphunchai realm has expanded. When the influence of Buddhism covered LanNa,the rulers of Lan Na had fully supported Buddhism. Many significant kinds of religious materials and places occurred,In the case of Chiang Mai, there are two pioneer venerable monks ;PhraNapisipisalkun (Kamping) and PhraUpalikunupamajarn (Chan Siricando). They played the important roles in propagation of Dhammayutika in Chiang Mai which most

*นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา) บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

levels of people acknowledged and Dhammayutika in Chiang Mai can be assigned that the spread of Dhammayutika is in limited places but is going on, especially in the ways of forest monasteries. In case of the Dhammayutika identity.

Keyword : development , dhammayutikaya

๑.บทนำ

ตามภูมิหลังประวัติศาสตร์ อาณาจักรล้านนาเป็นชื่อเรียกดินแดนทางภาคเหนือของไทยในอดีต ประกอบด้วยเมืองต่างๆ มีนครเชียงใหม่เป็นศูนย์กลาง มีกษัตริย์ในราชวงศ์มังรายปกครองเรื่อยมาถึง ๒๐ พระองค์ ฝ่ายอาณาจักรและฝ่ายศาสนจักรได้เจริญคู่ขนานกันไปตามลำดับเป็นเวลาติดต่อกันนานถึง ๓๐๖ ปี ก่อนจะเสียเอกราชให้แก่พม่า ในช่วงเวลาอันยาวนาน ด้านการพระพุทธศาสนา มีพิธีกรรมและความเชื่อทางศาสนา ซึ่งมีอิทธิพลต่อสังคมชาวเชียงใหม่ และเป็นแหล่งอารยธรรมที่เก่าแก่ของประเทศไทย มีความเจริญรุ่งเรืองตามยุคสมัย โดยเมืองเชียงใหม่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานนั้น สืบเนื่องด้วยดินแดนบริเวณนี้มีวัฒนธรรมเจริญรุ่งเรืองหลายด้าน และเมื่อพระยามังรายสร้างเมืองเชียงใหม่ สันนิษฐานว่ามีการแลกเปลี่ยนถ่ายทอดและรับเอาวัฒนธรรมของชุมชนที่มีอยู่และความเจริญรุ่งเรืองแล้วมาเป็นของตนเอง^๑

คณะธรรมยุตเกิดขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ในรัชกาลที่ ๓ ซึ่งพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมากโดยถือกำเนิดธรรมยุติกนิกาย ผู้ก่อตั้งคือ พระวชิรญาณภิกขุ พระราชโอรสองค์หนึ่งในรัชกาลที่ ๒ คือเจ้าฟ้ามงกุฎ ออกผนวชเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๗ ได้รับพระฉายาว่า “วชิรญาณโณ” ทรงศึกษาพระไตรปิฎกจนแตกฉาน และศึกษาการปฏิบัติ โดยการเสด็จออกธุดงค์ไปตามเมืองต่างๆ วชิรญาณภิกขุองค์ผู้ก่อตั้งคณะธรรมยุต ทรงเห็นว่าคณะสงฆ์ในท่อนั้นประพฤติย่อหย่อนทางการปฏิบัติ และทรงเห็นว่าพระมอญปฏิบัติเคร่งจึงเสด็จไปศึกษากับพระมอญ ชื่อพระสุเมธมณี วัดบวรมงคล ฉายา พุทฺธวิโส เดิมเป็นบวชมาจากเมืองมอญ เมื่อรัชกาลที่ ๓ สวรรคตแล้ว ต่อมาได้ทรงลาผนวชแล้วขึ้นครองราชย์เป็นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในรัชกาลที่ ๔ ในช่วงเริ่มต้นนั้น การแผ่ขยายของ คณะธรรมยุต ในสยามก่อนเป็นหลัก ต่อมาได้ขยายตัวออกสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ปรากฏว่าได้สร้างความเลื่อมใสศรัทธาเป็นอย่างมากในหมู่ของพระสงฆ์ในส่วนภูมิภาคจำนวนหนึ่ง และหันมารับคตินของ คณะธรรมยุต ดังนั้น คณะธรรมยุต ก็ได้แผ่รูปแบบใหม่ โดยเข้ามามีส่วนในเมืองเชียงใหม่

ในปีพุทธศักราช ๒๔๗๑ ในยุคกองทัพธรรมกรรมฐาน พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตมหาเถระ พระกรรมฐานนักปฏิบัติธรรมผู้ยึดมั่นในการถือธุดงค์วัตร มักน้อย สันโดษ เจริญรอยตามปฏิปทาของพระมหากัสสปเถระเจ้า ผู้เฒ่าตักเคทางธุดงค์วัตร ได้รับอาราธนาจากพระเดชพระคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์(จันทร์ สิริจันโท) ให้มาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ โดยเริ่มแรกที่วัดเจดีย์หลวง ซึ่งในขณะนั้นยังไม่พลุกพล่านด้วยผู้คน บรรยากาศภายในวัดเงียบสงบ พอออกพรรษาท่านก็ออกจาริกธุดงค์ ไปแสวงหาความสงบสงัด วัดที่เป็นหลักของคณะสงฆ์ธรรมยุตเชียงใหม่ คือ วัดเจดีย์หลวงวรวิหารเพราะเป็นศูนย์กลางการศึกษา การปกครอง มาแต่โบราณตราบจนถึงปัจจุบัน การที่คณะธรรมยุตเข้ามาสู่ล้านนานั้น มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว และมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย

^๑ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, ประวัติศาสตร์ไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงใหม่, พิมพ์ครั้งที่๑, (เชียงใหม่: ทิพย์เนตรการพิมพ์, ๒๕๒๙), หน้า๑๑-๑๓.

พระพุทธศาสนาในเชียงใหม่ซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางของล้านนาจึงถูกปรับเปลี่ยนไปตามระเบียบปฏิบัติที่มาจากข้อบังคับต่าง ๆ ล้วนถูกกำหนดมาจากส่วนกลาง

ผศ. เนื่ออ่อน ขวัญทองเขียว^๒ ได้ศึกษางานวิจัยและข้อมูลสัมภาษณ์ได้กล่าวว่า ธรรมยุติกนิกายเป็นนิกายที่ได้รับการสนับสนุนจากบรรดาเจ้านายเมืองเชียงใหม่มาโดยตลอดไม่ว่าจะเป็นครั้งพระนพิตพิศาลคุณ (พระมหาคำปิง) ในสมัยเจ้าอินทวโรรส หรือพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ในสมัยเจ้าแก้ววรวัชร นันอาจเป็นเพราะธรรมยุติกนิกายเป็นนิกายที่ได้รับการยอมรับจากกรุงเทพฯ เจ้านายเมืองเชียงใหม่ที่ถูกดึงเข้าสู่ระบบราชการของกรุงเทพฯ อาจเห็นว่าเป็นประโยชน์ในการสนับสนุนแนวทางที่กรุงเทพฯ ต้องการ อีกทั้งวัตรปฏิบัติที่น่าเลื่อมใสและความแตกฉานทางพระศาสนาของพระสงฆ์ธรรมยุติกนิกายเองทำให้ผู้พบเห็นเกิดความเลื่อมใสศรัทธาก็เป็นได้

บทความการวิเคราะห์พัฒนาการของคณะธรรมยุตนี้ ให้เห็นถึงการพัฒนาการขยายตัวของคณะธรรมยุตในเชียงใหม่ ความเป็นมาในช่วงอดีตที่ผ่านมา ในเชิงประวัติศาสตร์ ในภาพลักษณ์และอิทธิพลที่ส่งผลต่อสังคมภูมิภาคในความเป็นคณะธรรมยุต ในเรื่องของอัตลักษณ์ของคณะธรรมยุต ในเรื่องบทบาทของคณะธรรมยุต ตลอดถึงจุดอ่อนจุดแข็งของคณะธรรมยุตโดยจะหาคำตอบที่จะอธิบายความเป็นมาในข้อมูลต่างๆ ตามความเป็นจริงที่ระบุในเอกสาร และหลักฐานต่างๆ ผู้เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางที่เป็นประโยชน์ที่จะได้เข้าใจในบริบทของคณะธรรมยุตในจังหวัดเชียงใหม่ต่อไป.

๒.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาพัฒนาการของพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่
๒. เพื่อศึกษาพัฒนาการของคณะธรรมยุตในจังหวัดเชียงใหม่
๓. เพื่อวิเคราะห์พัฒนาการคณะธรรมยุตในจังหวัดเชียงใหม่

๓.วิธีการดำเนินการวิจัย

๑. การรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาจากเอกสารต่างๆ ได้แก่หนังสือตำราทางวิชาการงานวิทยานิพนธ์สารนิพนธ์และงานวิจัยอื่นๆ เพื่อศึกษาพัฒนาการทางพระพุทธศาสนาประวัติความเป็นมาของคณะธรรมยุตในจังหวัดเชียงใหม่
๒. การวิเคราะห์ข้อมูลโดยผู้ศึกษาจะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆที่ได้จากการศึกษาเอกสารโดยจัดเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้
๓. การสรุปผลการศึกษาและการเสนอแนะโดยจะสรุปผลวิเคราะห์ต่างๆตามแนวทางที่เสนอแนะในขอบเขตของปัญหา

๔.ผลการศึกษา

๑.พัฒนาการของพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่

ตามราชประเพณีของพระมหากษัตริย์ทุกรัชกาลต่างทรงทำนุบำรุงศาสนาโดยเฉพาะพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นสถาบันหลักที่สำคัญของชาวไทยทรงปฏิบัติธรรมบำเพ็ญพระราชกุศลทรงทำนุ

^๒เนื่ออ่อน ขวัญทองเขียว, “รัฐสยามกับล้านนา พ.ศ. ๒๔๑๗-๒๔๗๖”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า๒๔-๕๖.

บำรุงพระศาสนาในทุกด้านทั้งศาสนพิธีและสังคหวัตถุทรงอุปถัมภ์และคุ้มครองให้สถิตดำรงสืบถาวร พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นในล้านนา ได้เติบโตตั้งมั่นและสืบต่อในสังคมแบบอาศัยพึ่งพาซึ่งกันและกันเป็นชุมชน เป็นวิถีวัฒนธรรมที่หลากหลายเป็นเวลาหลายศตวรรษ ก่อนที่จะมาดำรงอยู่ในสังคมสมัยใหม่ สิ่งหนึ่งที่ตกทอดมาถึงปัจจุบันก็คือ วัฒนธรรมที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคล ในสังคมแบบชุมชนที่ทุกคนล้วนรู้จักกันและมีปฏิสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว วัฒนธรรมดังกล่าวย่อมเพียงพอที่จะรักษาชุมชนให้ผาสุกได้ อย่างไรก็ตามเมื่อสังคมมีความซับซ้อน ผู้คนมิได้ละทิ้งวิถีแบบเดิมยังคงรักษาวัฒนธรรมโดยมีความสัมพันธ์กันผ่านกลไกต่าง ๆ ของสังคม การที่สังคมรวมกันมากขึ้นจึงต้องอาศัยจริยธรรมที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสังคม พัฒนาการที่ยาวนานและการเป็นอาณาจักรที่เป็นอิสระปกครองโดยราชวงศ์มังรายมีความเจริญรุ่งเรืองและเสื่อม จนต่อมาต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองของพม่าและสยามนั้น อาณาจักรล้านนาก็ยังคงมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มชน ภายใต้ระบบความเชื่อแบบผสมผสานทั้งศาสนาพุทธ และการนับถือผี โดยสะท้อนให้เห็นจากมรดกวัฒนธรรม อาทิ ศาสนสถาน โบราณสถาน โบราณวัตถุ และเอกสารโบราณต่างๆ เช่น คัมภีร์ใบลาน พับสา สมุดไทย และจารึกล้านนาที่มีเป็นจำนวนมากกล่าวโดยสรุปชาวล้านนามีความเชื่อในคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญ และใช้เป็นแนวทางการดำเนินชีวิต อีกทั้งใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ จึงส่งผลให้ชาวล้านนามุ่งเน้นที่จะประกอบการบุญการกุศล นอกจากนี้ก็ยังมี ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น เรือนยันต์ ที่เป็นเวทย์มนต์คาถาที่คอยปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายให้ออกไป และยังมี ความเคารพต่อเสื้อบ้าน เสื้อเมือง ซึ่งก็คือวิญญาณของบรรพบุรุษหรือวีรบุรุษ ที่เชื่อว่ายังกองอยู่และคอยคุ้มครองให้ความช่วยเหลือแก่ลูกหลานโดยจะมีพิธีกรรมที่แสดงออกถึงความเชื่อด้วยการเซ่นไหว้เป็นประจำทุกปี นอกเหนือจากนี้ชาวล้านนายังเชื่อเรื่องการดูฤกษ์ยามยามดีอันเป็นเวลามงคลในการประกอบกุศลกรรมต่างๆด้วย

๒. พัฒนาการของคณะธรรมยุตในจังหวัดเชียงใหม่

คณะธรรมยุตมีผลจากการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาทำให้เกิดความนิยมในทางวิปัสสนาในหมู่พระภิกษุสงฆ์สามเณรอย่างกว้างขวางทำให้มีพระอาจารย์ฝ่ายวิปัสสนาธุระ ที่มีชื่อเสียงเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากโดยที่พระสงฆ์จากคณะธรรมยุต เกิดขึ้นจากผลของการแสวงหาความถูกต้องตามพระธรรมวินัย เริ่มแต่การทรงศึกษาสอบสวนของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวตลอดมาจนถึง การศึกษาสอบสวนของพระเถรานุเถระผู้เป็นบูรพาจารย์แห่งคณะธรรมยุตเป็นลำดับมา ดังนั้น ธรรมเนียมปฏิบัติของคณะธรรมยุตในด้านต่างๆ จึงเกิดขึ้นเป็นลำดับมาตามลำดับกาล พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงรับเอาวินัยวงศ์ คือ ธรรมเนียมประเพณีปฏิบัติทางพระวินัยแบบรามัญมาเป็นข้อปฏิบัติเป็นครั้งแรก เมื่อ ค.ศ. ๑๘๘๗ ตรงกับ พ.ศ. ๒๓๖๘ อันเป็นปีที่ ๒ แห่งการทรงผนวชของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรับเอาวินัยวงศ์แบบรามัญนิยามมาเป็นแบบปฏิบัตินั้นเป็นการเริ่มต้นแก้ไขการประพฤติปฏิบัติตามวินัยของพระองค์ซึ่งยังผลให้มีผู้ประพฤติปฏิบัติตามจนเกิดเป็นพระสงฆ์คณะหนึ่งในเวลาต่อมาทำให้ทรงมีพระวิจารณ์เกี่ยวกับความเป็นมาของพระพุทธศาสนา และความประพฤติปฏิบัติของพระสงฆ์ได้อย่างละเอียดถี่ถ้วน เป็นเหตุให้ทรงมีพระราชดำริในอันที่จะฟื้นฟูการสั่งสอนพระพุทธศาสนาและการประพฤติปฏิบัติของพระสงฆ์ให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัยตามที่ได้ทรงศึกษาและทรงพิจารณาสอบสวนจนเป็นที่แน่แก่พระราชหฤทัยว่าถูกต้องเป็นจริงอย่างแล้วพระองค์ได้ทรงนำประพฤติปฏิบัติขึ้นก่อน หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ ทรงเริ่มแก้ไขที่พระองค์เองเป็นอันดับแรกต่อมาเมื่อมีบุคคลอื่นเห็นชอบและนิยมตาม จึงได้มีผู้ประพฤติปฏิบัติตามอย่างพระองค์

ขึ้น และมีจำนวนมากขึ้นเป็นลำดับ จนเกิดเป็นพระสงฆ์หมู่หนึ่ง หรือนิกายหนึ่งที่ได้ชื่อในภายหลังว่า “ธรรมยุติกนิกาย” หรือที่เรียกสั้นๆ ว่า “ธรรมยุต” อันมีความว่า ผู้ประกอบด้วยธรรม หรือชอบด้วยธรรม หรือยุติตามธรรม ทั้งนี้ก็เพราะว่า พระสงฆ์นี้เกิดขึ้นด้วยมุ่งแสวงหาว่าข้อใดเป็นธรรมเป็นวินัย เป็นสัตตสุสาน (คือคำสั่งสอนของพระศาสดา) แล้วปฏิบัติข้อนั้น เว้นข้อที่ไม่เป็นธรรมไม่เป็นวินัยไม่เป็นสัตตสุสาน แม้จะเป็นอาชญาปฏิบัติ (ข้อปฏิบัติที่ประพฤติดำเนินมาแต่ผิดพระธรรมวินัย) เนื่องจากคณะธรรมยุติกนิกายเป็นนิกายทางพุทธศาสนาแบบใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อนในหัวเมืองล้านนาแม้ว่าจะหมดสมัยของพระนพิตีพิตกาลคุณและคณะธรรมยุติกนิกายได้ลดบทบาทลง แต่มีพระมหาเถระอีกท่านหนึ่งซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่คณะธรรมยุติกนิกาย คือ พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจันโท) เจ้าอาวาสวัดบรมนิวาส เมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะระหว่าง พ.ศ. ๒๔๕๒-๒๔๕๗ ได้ขึ้นมาที่เมืองเชียงใหม่โดยทางเรือและคงเข้าพักที่วัดหอธรรม ในขณะนั้นเจ้าอินทวโรรสถึงแก่พิราลัยแล้ว พระราชกวีได้เทศน์โปรดเจ้าทิพเนตรที่คุ้ม ใน พ.ศ. ๒๔๖๕ ท่านได้ขึ้นมาเชียงใหม่อีกครั้งหนึ่ง สาเหตุที่ท่านขึ้นมาในครั้งนี้เนื่องจากท่านได้แต่งหนังสือชื่อ “ธรรมวิจานุศาสน์” โดยข้อความในหนังสือขัดต่อรัฐประศาสนนโยบายของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงถูกถอดออกจากสมณศักดิ์ตำแหน่งพระเทพโมลี ท่านจึงถือโอกาสออกธุดงค์ในภาคเหนือเมื่อพระอุบาลีคุณูปมาจารย์จำพรรษาอยู่ที่คณะหอธรรม วัดเจดีย์หลวงตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๑ ได้รื้อฟื้นคณะธรรมยุติกนิกายให้เป็นที่ยอมรับอีกครั้ง โดยเปิดโรงเรียนสอนพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกนักธรรมและแผนกบาลี จัดให้มีการแสดงธรรมประจำวันธรรมสวดเช้า-บ่าย ทั้งในพรรษาและนอกพรรษา โดยท่านเป็นผู้นำในการเทศนาธรรมด้วยปฏิภาณโวหารและเป็นที่เลื่อมใสของประชาชน นอกจากกิจกรรมการเผยแผ่พระธรรมแล้วท่านยังได้บูรณปฏิสังขรณ์กุฏิและศาสนสถานโดยพระวิหาร วัดเจดีย์หลวงที่ปรากฏในปัจจุบัน

๓. วิเคราะห์พัฒนาการคณะธรรมยุตในจังหวัดเชียงใหม่

ในส่วนของจังหวัดเชียงใหม่ในปัจจุบัน เป็นจังหวัดที่เปิดกว้างทางการศึกษา และมีแหล่งให้ความรู้เกี่ยวกับศาสนา จึงมีโอกาสดูแลศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของศาสนาพุทธ ด้านคณะธรรมยุตนั้น ในวงกว้างยังไม่มีกลุ่มเผยแผ่อย่างแพร่หลาย แต่จะเผยแผ่ในกลุ่มคนที่ละกลุ่ม โดยการเผยแผ่อย่างต่อเนื่องนั้น จะทำให้คณะธรรมยุตเป็นที่รู้จักในชาวบ้านรวมถึงพระสงฆ์หรือมาอาศัยเรียนรู้ในจังหวัดเชียงใหม่อย่างช้าๆ รวมถึงการให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่เหมือนกันไม่ต่างกัน เพียงแต่อาจสืบทอดมาต่างกัน มหานิกายคือดั้งเดิมในเมืองไทย และคณะธรรมยุตต้นวงศ์คือพระมอญ ที่ได้ชื่อว่าวินัยงดงาม พระมอญเน้นวินัยมาก พระเถระชาวมอญที่ธุดงค์มาองค์นี้นามว่า ชาย พุทธวังโส เป็นที่ศรัทธาของพระมหากษัตริย์ ผู้ทรงผนวชอยู่ พระองค์เห็นว่ามีคุณสมบัติเคร่งครัดดีมาก เลยทรงไปถวายตัวเป็นศิษย์ แล้วอุปสมบทด้วย นานไปก็มีผู้ศรัทธามากขึ้นๆ เพราะปรับการเทศน์จากแหล่เสียง เป็นเทศน์ปากเปล่า แสดงธรรมให้เข้าใจชัดเจน ให้มีการสวดมนต์ทำวัตร การครองผ้า วินัยกรรมต่างๆมากมาย จนมีการขยายเป็นที่ศรัทธากว้างยิ่งขึ้น เรียกคณะนี้ว่าคณะธรรมยุต คณะสงฆ์ธรรมยุตในยุคพระกรรมฐานซึ่งมีอิทธิพลในสังคมและเป็นผู้ส่งเสริมช่วยเหลือชาวบ้านตามความเหมาะสมกับเพศบรรพชิต อัตลักษณ์นี้ปรากฏชัดเจนในสังคมชนบทมากกว่าสังคมเมืองอัตลักษณ์ที่สัมพันธ์กับสังคมประกอบด้วยผู้นำทางจิตวิญญาณมาจากพฤติกรรมคำสั่งสอนและเผยแผ่ธรรมะอัตลักษณ์นี้พระสงฆ์ใช้ธรรมะช่วยให้ชาวบ้านคลายความทุกข์ใจอีกทั้งยังสร้างขวัญและกำลังใจให้ชาวบ้านให้กล้าเผชิญกับปัญหาและใช้สติปัญญาในการเอาชนะอุปสรรคต่างๆกล่าวได้ว่าพระสงฆ์ธรรมยุตเป็นคณะที่มีความสำคัญในสังคมไทย ปัจจุบันพระสงฆ์ได้ลดบทบาทของตนเองลงเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป สังคมจึงเริ่ม

เสื่อมศรัทธาต่อศาสนาเปลี่ยนระหว่างบุญซึ่งชาวบ้านหวังจะได้รับกับปัจจัยที่ชาวบ้านจะต้องเสียไป ส่วนทางกับปฏิปทา ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโตที่ได้แนะว่า การฉันทนเดียว การฉันทนในบาตร การ บิณฑบาต การปิดกวาดลานวัด การปฏิบัติอุปัชฌาย์อาจารย์ การอยู่ป่าวิเวก เป็นศีลวัตรอันควรแก่ผู้ ฝึกฝนขั้นอุกฤษฏ์จะพึงปฏิบัติ สำหรับพระเถระผู้มีบทบาท ในการสร้างหลักคณะธรรมยุตในเชียงใหม่ คือ ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจันโท) วัดบรมนิวาส กรุงเทพฯ ได้นำแบบแผนการ ปฏิบัติพระธรรมวินัย ตามแบบคณะธรรมยุตขึ้นมาเผยแพร่ ได้ตั้งการศึกษาอบรมทั้งทางคันถธุระ ทั้ง ทางวิปัสสนาธุระ ณ วัดเจดีย์หลวง และขยายไปยังทั่วจังหวัดเชียงใหม่ พระพุทธศาสนามีฐานะสำคัญ ๒ ประการ คือ ๑. คันถธุระ ได้แก่การศึกษาเล่าเรียนพระคัมภีร์ ให้มีความรู้พระธรรมพระวินัย เพื่อดำรง รักษาตำราไว้มิให้เสื่อมสูญ จะได้เป็นแบบแก่ผู้ต้องการปฏิบัติ ๒. วิปัสสนาธุระ ได้แก่การศึกษาอบรม จิตใจตามหลักสมณะและวิปัสสนา เพื่อให้รู้แจ้งธรรมและกำจัดกิเลส ออกจากจิตใจคณะสงฆ์ในคณะ ธรรมยุต ได้แบ่งงานออกเป็นสองฝ่าย คือ ฝ่ายคันถธุระ เรียกว่า คามวาสี เอาธุระทางศึกษาเล่าเรียน พระคัมภีร์เช่นวัดเจดีย์หลวงส่วนฝ่ายวิปัสสนาธุระ เรียกว่า อรัญญวาสี เอาธุระศึกษาอบรมทางสมณะ และวิปัสสนา เช่นวัดป่าหมื่นใหม่เมื่อความเปลี่ยนแปลงทางเวลาและทางสังคมเจริญขึ้น จุดแข็งในด้าน ความเคร่งครัดรักษาวินัย ในเรื่องของพระพุทธศาสนาของประเทศไทยที่ได้มีการบันทึกเอาไว้ ได้มีพระ อริยะสงฆ์เจ้าผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบอยู่หลายรูป ท่านเหล่านั้นต้องการลาภยศสรรเสริญและสละแล้วซึ่ง ความเจริญทางด้านวัตถุพยายามที่จะหนีพ้นระลอกผันต่างๆไม่เอาเรื่องทางโลกมาเกี่ยวข้อง ไม่ใฝ่หาความ โลกโกรธหลงมุ่งแสวงหาความหลุดพ้นจากโลกมนุษย์และเจริญรอยตามพระพุทธองค์อย่างแท้จริงการ อยู่ป่ามีความสงบอยู่ป่าไม่มีการกิจอย่างอื่น แต่ขึ้นอยู่กับศีลบริสุทธิ์ด้วยเพราะเมื่อศีลบริสุทธิ์จิตใจไม่ ฟุ้งซ่าน นิเวศน์ไม่ครอบงำก็ปฏิบัติผลได้ง่าย สถานที่ที่พระพุทธเจ้าทรงยกย่องธุระในพระพุทธศาสนา ระบู่ไว้สองประการคือคันถธุระและวิปัสสนาธุระ ในส่วนของธรรมยุตที่เป็นจุดอ่อนอีกมุมมองก็คือ ธรรมยุตรุ่นหลังค่อนข้างจะละเลยไม่นำพาเจตนาเดิมหรืออุดมคติเดิมของคณะสงฆ์ธรรมยุตรุ่น บุรพาจารย์ และบ่งบอกถึงความเคร่งครัดถึงความประพฤติปฏิบัติในธรรม ซึ่งสอดคล้องกับคำว่าธรรม ยุติกะประพฤติธรรม การไหลบ่าของวัฒนธรรมต่างชาติโดยอาศัยความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอัน ทันสมัย ทำให้ค่านิยมของสังคมไทยเปลี่ยนไปด้วย โดยอดีตคนนับถือคุณค่าทางจริยธรรมไว้มาก แต่ ปัจจุบันคุณค่าทางจริยธรรมถูกมองว่าเป็นที่สองรองจากวัตถุ หากศาสนาไม่สอดแทรกคุณค่าทาง จริยธรรมให้กับคนในยุคนี้โดยใช้เครื่องมือคือเทคโนโลยีที่สื่อกับคนร่วมสมัยได้ง่ายกว่าคุณค่าทาง จริยธรรมของคนก็จะลดลงเรื่อยๆ

๕. บทสรุป

จากการศึกษาพบว่าข้อแตกต่างทางการเมืองและสังคมนั้นเป็นเรื่องที่ปรากฏอยู่โดยทั่วไป ในสังคมเชียงใหม่โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มชนชั้นปกครองที่ต้องเผชิญกับการรักษาเสถียรภาพ การเมืองภายในของตนเองอย่างไรก็ตามบทบาทของคณะธรรมยุตก็มีส่วนที่ทำให้สังคมในระดับ ประชาชนของเมืองเชียงใหม่เปิดใจตอบรับกับความเปลี่ยนแปลงนี้ง่ายขึ้นด้วย โดยผู้วิจัยเห็นว่า สามารถสร้างความศรัทธาในตัวพระสงฆ์ที่ออกมาให้ประชาชนได้รับรู้ซึ่งไม่เพียงแต่ในยุคสมัยที่ท่านั้น แต่การรับรู้ของประชาชนในเรื่องราวได้สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

การศึกษาในครั้งนี้ทำให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงทั้งการเมืองและสังคมในช่วงเวลาดังกล่าว กล่าวคือ เมื่อมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ของราชสำนักสยามมาสู่เชียงใหม่แล้วยังมีการเลือกรับ วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆมาปรับใช้ร่วมด้วยคือเป็นรูปแบบการผสมผสานกันอย่างหลากหลาย ซึ่งทั้งหมดนี้ทำให้เห็นว่าสภาพสังคมเมือง

เชียงใหม่แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วแต่ยังคงมีเอกลักษณ์เป็นของตนเองมา จนปัจจุบันทั้งนี้มิได้ปฏิเสธว่าอิทธิพลตะวันตกเป็นแรงผลักดันสำคัญต่อการพัฒนาการทางคณะธรรมยุตใน สมัยของไทยแต่การเปลี่ยนแปลงใดๆทางสังคมซึ่งหมายรวมไปถึงล้านนาด้วยนั้นคงมิได้เกิดขึ้นอย่างง่าย

อีกทั้งประวัติศาสตร์เชียงใหม่มาแบบหนึ่งอยู่ในสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์การเมือง และสังคมแบบหนึ่งอยู่ในบริบททางวัฒนธรรมแบบหนึ่งดังนั้นสิ่งที่เกิดขึ้น ย่อมจะมีความแตกต่างกันไม่ มากก็น้อยซึ่งจะต้องมีการอธิบายความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ที่มีความเฉพาะคณะธรรมยุตกับกรอบ ความคิดดั้งเดิมสิ่งที่รับเข้ามาจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสอดคล้องกับรากฐานทางอุดมคติภายในของ การเปลี่ยนแปลงในช่วงดังกล่าวเต็มไปด้วยกระแสธารแห่งความขัดแย้งและการเปลี่ยนแปลงในระดับ โครงสร้างสำคัญของสังคมเกิดความเปลี่ยนแปลงทางกรอบความคิดความเชื่อค่านิยมขึ้นมากมาย ความเชื่อทางสังคมแบบรัฐจารีตของสิ่งต่างๆในสังคมถูกนิยามขึ้นใหม่ศาสนาพุทธที่แท้มีหลักอย่างไร ความเป็นสมัยใหม่และความศิวิไลซ์เป็นเช่นไรสถาบันพระมหากษัตริย์ควรมียศถาบรรดาศักดิ์ในสังคม หรือความเสมอภาคสำคัญอย่างไรเป็นต้นซึ่งภายใต้สถานการณ์ที่สับสนและคลุมเครือในการค้นหา คุณค่าและความหมายของสังคมแบบใหม่ในทุกด้านนับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๔ สืบเนื่องมาจนกระทั่งหลัง เปลี่ยนแปลงการปกครองนี้สังคมไม่มากนักน้อยทั้งนี้การศึกษาจะไม่เน้นอธิบายตามแบบเดิมที่มองอย่าง แบ่งแยกโดยจะให้การมองอย่างหาความสัมพันธ์ว่ามีการผสมผสานและเป็นปัจจัยสืบเนื่องกัน ใน ลักษณะใดบ้างมีส่วนใดปรับเปลี่ยนและมีส่วนใดยังคงอยู่ส่วนใดที่รับเข้ามาและส่วนใดที่ตัดทิ้งไป

ภายใต้บริบทภายในทางสังคมและวัฒนธรรมในช่วงดังกล่าวซึ่งถ้าเราเข้าใจประเด็นเหล่านี้ อย่างลึกซึ้งและชัดเจนมากเพียงพอก็น่าจะนำไปสู่การสร้างความเข้าใจในอีกมุมหนึ่งที่มีในยุค แห่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอีกทั้งยังเป็นการสร้างความเข้าใจต่อในมิติที่หลากหลายมากขึ้นกว่าที่ เป็นอยู่ในปัจจุบัน แนวทางส่วนหนึ่งของ “คณะธรรมยุต” คือการตีความศาสนาโดยเลือกสรรและตี กรอบพระพุทธศาสนาให้มีแต่ลักษณะที่เป็นเหตุเป็นผลเท่านั้นจุดเปลี่ยนนี้ส่งผลทำให้แนวคิดหลักใน การกลับไปสู่พุทธศาสนาเดิมแท้ตาม “พุทธบัญญัติ” นี้เป็นคำตอบหนึ่งที่สามารนำมาอธิบายสิ่งที่ กล่าวมาทำให้มองเห็นถึงมิติอันเป็นรูปธรรมในพุทธศาสนานิยามใหม่นั้นก็เพียงพอที่จะสะท้อนให้ เห็นถึงภาพพจน์แบบใหม่ของตะวันตกที่เปลี่ยนไปจากอดีต

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาในประเด็นในทางพัฒนาการพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ สามารถทำการศึกษาได้ในลักษณะเช่นเดียวกันกับการศึกษาในครั้งนี้ เพียงแต่เปลี่ยนกรณีศึกษาตาม จังหวัดหรือภูมิภาคโดยเฉพาะเจาะจงของมหาเถรสมาคมหรือรัฐบาลมีส่วนผลักดันหรือไม่ ซึ่งจะทำให้ เห็นรูปแบบพัฒนาการที่แตกต่างกันในแต่ละกรณีศึกษา หรือสามารถทำการศึกษาในรูปแบบของ การศึกษาเปรียบเทียบสองแห่ง ซึ่งจะได้เห็นความเหมือนและความแตกต่างในรายละเอียด หรือจะ ทำการศึกษาในแง่ใช้หลักเกณฑ์ทางด้านนิยายทางพระพุทธศาสนาเปรียบเทียบก็ได้ ส่วนประเด็นอื่นที่ เกี่ยวข้อง สามารถเลือกทำการศึกษาโดยการเจาะจงในรายละเอียดบางเรื่องได้ หรือแม้แต่บริบทอื่นที่

เกี่ยวข้อง จึงควรที่จะทำการศึกษา โดยการใช้แบบสอบถาม รวมทั้ง การสัมภาษณ์ ในจังหวัดต่างๆ เพื่อให้เห็นรูปแบบในอดีตถึงปัจจุบัน ตามสภาพความเป็นจริง และ เพื่อที่จะสังเคราะห์หา โอกาส และ อุปสรรค ในปัจจุบัน เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบในเชิงสร้างสรรค์ต่อไป

๒.ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- ๑)ควรศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย กับคณะธรรมยุต ในจังหวัดเชียงใหม่
- ๒) ควรศึกษาเปรียบเทียบการศึกษาและการปกครองของคณะสงฆ์คณะธรรมยุตในอดีต ถึงปัจจุบันของภาคเหนือ
- ๓)ควรศึกษาบทบาทของสำนักปฏิบัติธรรมของฝ่ายคณะธรรมยุต ในจังหวัดเชียงใหม่

บรรณานุกรม

- ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ. ประวัติคณะธรรมยุต. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- ทิว วิชัยชิตะ. สมโภช ๖๐๐ ปี พระธาตุเจดีย์หลวง. เชียงใหม่: โรงพิมพ์ส.ทรัพย์การพิมพ์, ๒๕๓๘.
- บำเพ็ญบุญบารมี. ความเป็นไปทางพุทธศาสนา :ศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ตลอดจนคัมภีร์ทางพุทธศาสนา. นครปฐม: มูลนิธิเบญจนิทาย, ๒๕๕๐.
- นันทนากปิลกาญจน์. พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอเอสพริ้นติ้งเฮาส์, ๒๕๔๗.
- พระพุทธพจนวราภรณ์ (จันทร์ กุสโล), กุสลมหาเถรานุสรณ์ เล่ม ๑.เชียงใหม่: โรงพิมพ์นันทพันธ์, ๒๕๕๓.
- พระเทพกวี. นานาสาระ.เชียงใหม่: อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพระธรรมดิลก (ขันตี ขันดีโก), ๒๕๓๕.
- พระเทพมงคลสุธี. พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการพระศาสนา:พระราชประวัติ นานา นิพนธ์.กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- พระธรรมธัชมนี. พุทธศาสนาประวัติสมัยรัตนโกสินทร์และราชวงศ์จักรี ๒๐๐ ปี. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรุงเทพการพิมพ์, ๒๕๒๕.
- พระธรรมวิสุทธิมงคล(หลวงตามหาบัวญาณสัมปันโน). ปฏิปทาพระธุดงค์กรรมฐานสายพระอาจารย์ มั่นภูริทัตโต. อุดรธานี: ไทยชบากราฟฟิคเฮาส์เอเจนซี่, ๒๕๕๕.
- สมเด็จพระยามหาราชานุภาพ, ความทรงจำ.กรุงเทพมหานคร: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๐๕.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช.พุทธศาสนวงศ์.กรุงเทพมหานคร:มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.